

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
бакалавр
(освітній ступінь)

на тему:
“СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД НЕПОВНИХ СІМЕЙ”

Виконала:

здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
IV курсу, 403СР групи
галузі знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота та соціальна
педагогіка»

БАЙСТРЮЧЕНКО Альона Олегівна

Науковий керівник:

к. пед. н., доц. Анастасія ТУРГЕНЄВА

Рецензент:

к. пед. н., доц. Катерина ПЕТРОВСЬКА

2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї В МЕЖАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	5
1.1 Неповна сім'я: поняття, види, проблеми	5
1.2 Соціальний супровід неповних сімей: компоненти та функції	13
1.3 Форми та методи соціального супроводу неповних сімей в межах закладу дошкільної освіти	17
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ НЕПОВНИХ СІМЕЙ У КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ № 77 ДНІПРОВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	26
2.1 Аналіз соціального супроводу в Комунальному закладі дошкільної освіти № 77 Дніпровської міської ради	26
2.2 Розробити соціально-педагогічну програму соціального супроводу неповних сімей в закладі дошкільної освіти	35
Висновки до другого розділу	45
ВИСНОВКИ	46
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

Сім'я є середовищем, в межах якого формується особистість дитини і створюється фундамент для її соціального розвитку. У нашій країні стан сім'ї на сьогоднішній день дещо змінюється: відбувається зниження народжуваності, кількості шлюбів, збільшення незареєстрованих шлюбів, числа розлучень та числа дітей народжених поза шлюбом. Як результат відбувається виникнення та поширення такого явища, як “неповна сім'я”. Частіше за все у неповній сім'ї дитину виховує лише мати, при цьому, стикаючись з багатьма проблемами, що носять соціальний характер.

Протягом останніх десятиліть відбулося певне знецінення моральних і духовних ідеалів у значної частини суспільства, відчувається відсутність чітко визначеної загальнодержавної ідеології та стратегії сімейного виховання, повною мірою адекватних новим умовам. Згідно зі статистичними даними, у середньому в Україні розпадається 55–65 % шлюбів.

Відбувається збільшення числа позашлюбних народжень у спільній частці народжень, зростає кількість розлучень, які не компенсуються наступним одруженням, у зв'язку з високим показником смертності серед чоловіків активного дітородного, працездатного віку. Спостерігається пріоритет “громадянських” (не зареєстрованих) шлюбів над офіційними, що зумовлює формуванню нових сімейних структур.

Саме тому соціальні проблеми неповних сімей та технології їх вирішення є актуальними, оскільки всі зміни в сім'ї, що відбулися, послабили її традиційні функції. Порушення регулятивного характеру статевої моралі у розподілі обов'язків у сім'ї зробили жінку більш відповідальною та самостійною, що вплинуло на її соціальний статус. Жінки беруть участь нарівні з чоловіком у виробничих справах, займаються бізнесом та підприємництвом, але також змушені виконувати домашні обов'язки та виховувати дітей.

Головною проблемою неповної сім'ї є відчуття дитиною дискомфорту в межах своєї сім'ї. Через недостатньої уваги та піклування одного з батьків у

дитини відбувається розвиток певних комплексів, що пов'язані із відсутністю внутрішньої гармонії та неповноцінністю.

Вивченням особливостей життєдіяльності неповних сімей займалися такі вчені, як А. Железна, А. Капська, В. Захаренко, І. Зверєва, І. Козубовська, І. Мигович, І. Трубавіна, Н. Арістова, О. Вакуленко, О. Яременко, С. Толстоухова, Т. Гурко; вивченням проблем неповних сімей займалися вітчизняні та закордонні вчені: А. Андреєва, А. Захаров, В. Дружинін, В. Сатир, Е. Бене, К. Аронс, К. Хорні, Л. Обухова, Ю. Альошина й інші; дослідженням проблеми підготовки менеджерів соціальної роботи з сім'єю займалися такі сучасні українські вчені, як А. Капська, І. Артеменко, І. Савельчук, Н. Романова, О. Карпенко, О. Ковальчук та ін.

Соціальна робота орієнтована не лише на вирішення проблем неповної сім'ї, а й на її зміцнення та розвиток, відновлення внутрішнього потенціалу для виконання численних суспільно-значущих функцій сім'ї, стабілізацію демографічного та соціально – економічного становища в Україні, чим і зумовлено вибір теми нашого дослідження: “Соціальний супровід неповних сімей”.

Об'єкт дослідження: соціальний супровід неповних сімей.

Предмет дослідження: методи, технології та програма соціального супроводу неповних сімей в межах закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження: проаналізувати теоретичні аспекти соціального супроводу неповних сімей; розробити соціально-педагогічну програму соціального супроводу неповних сімей.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність поняття “неповна сім'я”, її види та сучасні соціальні проблеми.

2. Проаналізувати зміст, компоненти та функції соціального супроводу неповних сімей в межах закладу дошкільної освіти.

3. Дослідити форми та методи соціального супроводу неповних сімей в межах закладу дошкільної освіти.

4. Проаналізувати стан соціального супроводу неповних сім'ї в межах Комунального закладу дошкільної освіти № 77 Дніпровської міської ради та розробити соціально-педагогічну програму соціального супроводу неповних сімей.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення;
- емпіричні: спостереження, аналіз документів, опитування;
- методи математичної обробки даних.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що нараховує 30 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи становить 57 сторінок, із них основного тексту – 48.

ВИСНОВКИ

За результатами нашого дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Визначено поняття сім'ї та її основні типи (нуклеарна, поповнена, змішана, неповна) та класифікації сімей; поняття неповної сім'ї та її типи.

2. Зазначено, що соціальний супровід неповної сім'ї має на меті консультаційну та реабілітаційну роботу соціальних працівників, що спрямовується на мобілізацію ресурсів, добір кращих форм життєдіяльності, профілактику конфліктів, визначення та подолання труднощів. Робота соціальних працівників, що здійснюється з неповною сім'єю містить в собі певні компоненти: психологічний та посередницький.

3. Визначено основні аспекти роботи педагога соціального щодо соціального супроводу неповної сім'ї в межах ЗДО: функції (діагностична, координаційна, організаційно-комунікативна, прогностична, психолого-педагогічна); напрями (екстрена допомога, довготривала та середньотривала); компоненти соціального супроводу (педагогічний, соціально-психологічний медичний); форми роботи (бесіда, дискусійний діалог, консультування, лекції та семінари, методи психологічної підтримки тощо).

4. Проаналізовано діяльність Комунального закладу дошкільної освіти № 77 Дніпровської міської ради щодо здійснення соціального супроводу неповних сімей. Основні види соціального супроводу неповних сімей: надання інформаційних та консультаційних послуг щодо проблем педагогіки, які пов'язані з проблемами навчання; організація та проведення виставок, консультацій, конференцій, курсів, лекцій, свят, практичних занять, семінарів та тренінгів; організація та проведення заходів, які необхідні для досягання цілей соціального супроводу; проведення благодійних акцій та заходів; організація соціальної діяльності, а саме організація дозвілля дітей та дорослих, та піклування дітьми.

Визначено основні причини появи неповної сім'ї (психологічні причини, смерть одного з подружжя, скрутне матеріальне положення, відсутність

взаєморозуміння); якого віку була дитина, коли утворилася неповна сім'я; яким чином поява неповної сім'ї вплинула на життя; проблеми, які виникають у неповної сім'ї.

Після проведеного аналізу на основі отриманих даних було розроблено соціально-педагогічну програму соціального супроводу неповних сімей у ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буйваленко В. Соціальна робота з різними типами сімей. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення* : зб. матеріалів VI міжнар. наук.-практ. конф. 25 травня 2022 р. Ніжин, 2022. С. 95-97.
2. Віцукаєва К. Соціальний супровід клієнта : навч. посіб. Одеса : Вид-во Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 322 с.
3. Галицька Н. Неповні сім'ї як соціальна проблема. *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 11 жовтня 2019 р. Умань, 2019. С. 26-28.
4. Галка І. Порівняльний аналіз особливостей емоційної сфери дошкільників у повних та неповних сім'ях. *Синергетичний підхід до проєктування життєвого простору особистості* : зб. наук. матер. Міжнарод. наук.-практ. онлайн-конф. 27-28 квітня 2021 р. Полтава, 2021. С. 56-60.
5. Ганзина А. Педагогічний аспект соціальної роботи з неповною сім'єю. *Вектори психології-2020* : матеріали міжнар. молод. наук.-практ. конф. 24 квітня 2020 р. Харків, 2020. С. 29-32.
6. Главацька О., Ющук Т. Соціальний супровід дітей, які постраждали від насилля в сім'ї: теоретичний аналіз. *Соціальна робота : виклики сьогодення* : зб. тез X міжнарод. наук.-практ. конф. (13-14 травня 2021 р.). Тернопіль, 2021. С. 179-183.
7. Гольфельд Т. Технологія соціального супроводу. *Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи* : матеріали міжвуз. дистанц. студ. наук.-практ. конф. 27 травня 2020 р. Харків, 2020. С. 32-27.
8. Замашкіна О. «Одиноке материнство» як феномен сучасного суспільства. *Соціальна робота : виклики сьогодення* : зб. тез X міжнарод. наук.-практ. конф. 13-14 травня 2021 р. Тернопіль, 2021. С. 52-56.

9. Калаур С., Ганьбергер К. Організація соціальної роботи з проблемними сім'ями різного типу. *Соціальна робота : виклики сьогодення* : зб. тез X міжнарод. наук.-практ. конф. (13-14 травня 2021 р.). Тернопіль, 2021. С. 62-66.
10. Ковтун О., Кузенко О. Соціальний супровід сімей у складних життєвих обставинах. *Сучасне українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтації* : тези XII Всеукр. наук. конф. студ. та молод. вчених. 21 березня 2013 р. Хмельницький, 2019. С. 58-61.
11. Кондратюк С., Полянниченко А. Соціально-педагогічний супровід дітей в умовах дошкільної освіти. *Теорія та методика дошкільної і початкової освіти в сучасному інноваційному просторі* : монографія. Суми : ФОП Цьома С. В., 2021 С. 25-40.
12. Конончук А. Неповна батьківська сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя.. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, № 3. 2014. С. 50-56.
13. Кондратюк Н. Соціально-педагогічний супровід сім'ї в дошкільному навчальному закладі. *Дошкільна освіта : теорія, методика, інновації* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 15 листопада 2021 р. Луцьк, 2021. С. 168-173.
14. Краснощок Ю. Соціальний патронаж як один із напрямків роботи з неповною сім'єю. *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 11 жовтня 2019 р. Умань, 2019. С. 81-84.
15. Лемко Г., Карпович Н. Неповна сім'я як соціальний психолого-педагогічний феномен. *Теоретичні, методичні та практичні проблеми соціальної роботи* : тези доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. 19 квітня 2019 р. Івано-Франківськ, 2019. С. 9-13.
16. Лузан А., Технології соціального супроводу неповних сімей [Текст] : магістер. робота; наук. керівник А. Рижанова. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 86 с.

17. Любецька М. Розвиток наукового знання у сфері здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції : практика та довід*. № 1, 2019. С. 97-100.

18. Манжелій Н. Особливості соціалізації дошкільника в умовах неповної сім'ї. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. 28 лютого 2020 р. Полтава, 2020. С. 35-37.

19. Махиня А. Потенціал технологій соціальної роботи в управлінні кризами молоді сім'ї [Текст] : кваліф. роботи; наук. керівник Ю. Приймак. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 109 с.

20. Меркулова Н. Соціально-психологічні умови роботи соціального працівника та педагога соціального з неповними сім'ями. *Herald pedagogiki. Nauka I Praktyka*. Warszawa, 2020. С. 19-20.

21. Моргай Л. Особливості діяльності соціального працівника у роботі з неблагополучними сім'ями. *The Scientific Heritage*. Vol. 2. № 85, 2022. С. 38-40.

22. Особливості соціальної роботи з неповними сім'ями, які виховують дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Соціальна робота в Україні : теорія і практика*. 2016. С. 76-83.

23. Петрів О., Палійчук В. Зміст та методи соціальної роботи з неблагополучними сім'ями. *LOGOS* : зб. наук. праць студ. Вип. 2. Івано-Франківськ, 2019. С. 62-67.

24. Пеша І. Соціальний супровід як форма комплексної соціальної допомоги. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. № 11 (2), 2013. С. 193-199.

25. Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводу центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 25.04.2008 р. № № 1795. Дата оновлення : 26.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0471-08#Text>

26. Протас О. Медіація як технологія соціального супроводу дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Т. 3. Вип. 52., 2022. С. 178-182.

27. Савченко Н. Соціально-педагогічний патронаж як форма роботи з неповними неблагополучними сім'ями. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Серія : Педагогічні науки. Вип. 71, 2016. С. 253-256.

28. Соціальні послуги : що таке та як їх отримати? *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/%D1%96stories/social-services>

29. Ткаченко О. Специфіка соціальної роботи з неповними сім'ями. *Формування професіоналізму фахівця в системі безперервної освіти* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 19-20 квітня 2018 р. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 58-60.

30. Юрченко І. Основні психолого-педагогічні особливості неповних сімей в сучасній Україні. *Педагогічні науки*. № 65, 2016. С. 57-63.